

F I L O Z O F I J A

OPŠTI CILJEVI

- Da se učenici, u pogledu rasuđivanja o standardnim životnim pitanjima, čija geneza izvire iz prakse življenja, osposobe za kritičko i pragmatičko promišljanje o različitim teorijskim pristupima rješavanja praktičnih problema i donošenja adekvatnih odluka u pogledu izgradnje progresivne i moralne ličnosti, te u kontekstu razumijevanja složenosti konstrukcije društva u cjelini, razumije svoj položaj i svoj status u društvu i naspram svog statusa, razumijevajući, materijalni, intelektualni i moralni trend u društvu u kojem živi, iznalazi okvirna rješenja za situacije u kojima se teorijski ili praktično nalazi.
- Da se kod učenika razvije moć suđenja o nerazdvojnosti teorije i prakse, i poticanjem za samokritičkim razmišljanjem i rasuđivanjem ustanovit funkcionalna vezu između filozofskih teorija i naučavanja i povijesne prakse življenja sa supstratima materijalne baze i duhovne nadgradnje, u kontekstu povijesnih zakonitosti razvitka svijesti i njene promjene sukladno zakonima vremena.
- Da učenik u upoznavanju široke lepeze teorijskih pristupa povijesnom kontekstu razvoja duhovnih nauka, sa metamorfozom njihovog pojavljivanja, ustanovi genezu nastanka najaktuelnijih složenih problema koji izviru iz intelektualnog kodeksa društva i konstrukcije društvenih odnosa, te u skladu sa takvim razumijevanjem, donosi najcjelishodnije sudove i zaključke o svojoj ulozi u formiranju društvene svijesti i svojim mogućnostima u određivanju vlastitih perspektiva i dometa vlastitog napredovanja.
- Da se kod učenika razvije svijest o tome da je on važan faktor-subjekt u kreiranju svoje sudbine, a različiti pristupi u definiranju takve važnosti trebaju biti intelektualno bogatstvo učenika, prepoznatljivo kroz formu iskazivanja vlastitog mišljenja, stavova i argumenata, što ima za cilj formiranje slobodne i neovisne ličnosti koja bi trebala moći preuzeti odgovornost za svoje postupke slijedeći slobodno-razumske uzore filozofskih teorija.

POSEBNI CILJEVI

- U izučavanju predmeta Filozofije, učenici studiraju filozofske teme, rasprave i eseje i stiču mogućnost da racionalno promišljaju izvore nastanka problema, njihove geneze i funkcije u društvu, kao i njihovih uticaja na uspostavu opće slike svijeta,
- Učenici stvaraju široku osnovu za nastavak studija filozofije, ili studija čiji predmet je u većoj mjeri, kritički prožet filozofskim analizama ili je u izvjesnoj mjeri predmet filozofske rasprave,
- Učenicima se omogućava da samostalno interpretiraju i vrednuju različite izvore informacija o kojima još uvijek ne postoje zvanični znanstveni stavovi,
- Učenici se osposobljavaju da razvijaju argument na temelju poznavanja i razumijevanja pojmova i problema koji se aktueliziraju i u drugačijim teorijskim ili praktičnim pristupima,
- Učenici se osposobljavaju za uspješan studij, čije ishodišno zanimanje zahtijeva teoretski pristup u savladavanju studijskih obaveza,
- Učenicima se omogućava prepoznavanje aktuelnih i žarišnih životnih i društvenih tendencija i njihova kritika,
- Kod učenika se razvija tolerancija, etičko – human i znanstveni pristup u razumijevanju mira, pravde i čovjeka,

ZADACI

- Zadatak nastavnog predmeta Filozofije je da učenici ovladaju nastavnim gradivom predviđenim Nastavnim programom.
- Ovladavanje filozofskom terminologijom, znanje o značenjima pojmova i funkcija pojmova kroz teorijske pravce unutar historije filozofije.
- Da o nastavnom gradivu zadatom nastavnim planom, upoznaju osnovne tokove nastanka i razvitka filozofskog mišljenja, obrađenog kroz, nastavu o filozofskim pravcima, teorijama i značajnim imenima nosilaca povijesnih teorija, u obimu prepoznavanja, poznavanja i elaboracije najosnovnijih podataka, formulisanih kroz značenje filozofske terminologije, te na nivou ovladavanja nastavnim sadržajima, izgrade adekvatne modele mišljenja.

IV RAZRED

2 časa sedmično – 60 časova godišnje

1. Uvod

- Pojmovno određenje filozofije, filozofski problemi i discipline
- Filozofija istočnih naroda

2. Antička filozofija

Kozmološko razdoblje

- Filozofske škole kozmološkog razdoblja
- Heraklit, Zenon, Parmenid
- Antropoliško razdoblje grčke filozofije
- Sofisti
- Sokrat
- Platon
- Aristotel

Helenističko – rimska filozofija

3. Srednjovjekovna filozofija

Kršćanska filozofija – Aurelije Augustin

Odnos vjere i uma – Toma Akvinski

4. Islamska filozofija

Temeljni problemi islamske filozofije

Sufijska filozofska misao

5. Filozofija renesanse – Đordano Bruno

6. Novovjekovna filozofija

Empirizam – Frensis Bekon i problem metode

Teorija saznanja - Lok, Hume

Racionalizam – Dekart

Spinoza, Lajbnic
Filozofija prosvjetiteljstva

7. Klasični idealizam

Kant
Fichte i Šeling
Hegel

8. Suvremena filozofija

Marksistička filozofija
Šopenhauer – voluntarizam
Niče – nihilizam i imoralizam
Pozitivizam i pragmatizam
Jaspers i Kirkegard – egzistencijalizam
Sartr – egzistencijalizam i humanizam
Hajdeger – filozofija egzistencije
Huserl – fenomenologija
Bloch

9. Filozofska misao u BiH

UPUTSTVO NASTAVNIKU ZA IZVOĐENJE PROGRAMA

Ovaj program predstavlja kratak povijesni tok razvitka filozofije, kojim se učenicima želi, pojednostavljenim i razumljivim pojmovima, predočiti osnovni konstrukcijski modeli mišljenja u ovisnosti od povijesnog razdoblja koje se obrađuje.

Nastavni program treba realizirati prema naslovima nastavnih jedinica, a svaku nastavnu jedinicu kontekstualno proširiti i povezati sa eminentnim teorijskim i misaonim sklopovima, filozofskih pravaca, odnosno filozofa. U realizaciji nastavnog programa, u realizaciji nastavnih sadržaja obuhvaćati, sadržaje koje navodimo:

- *Pojmovno određenje filozofije, filozofski problemi i discipline (Usmena elaboracija nastavnika o temeljnim određenjima filozofije, problema i pravaca kao i odgovora na pitanje šta je filozofija)
- *Filozofija istočnih naroda (Obraditi osnovne naznake istočne filozofije, Ep o Gilgamešu, Vede, Upanišade, Kun-Fu-Ce i Lao-Ce, Budha, Zarathustra,
- *Filozofske škole kozmološkog razdoblja (Obraditi Miletsku, Pitagorejsku i Elejsku školu sa filozofima predstavnicima škole)
- *Heraklit, Zenon, Parmenid (Obraditi pojmove kretanja, bitka i bivanja)
Antropoliško razdoblje grčke filozofije
- *Sofisti (Ukazati na stupanje antropološkog perioda u filozofskim teorijama i obraditi Protagoru i Gjorgiju)
- *Sokrat (Osnivač Etike i etička naučavanja)
- *Platon (Teorija ideja, Timaj, o pojmu dobra, o seobi duša)
- *Aristotel (Nikomahova etika, metafizika, nepokretni - pokretni)

- *Helenističko – rimska filozofija (Obraditi Stoicizam, Epikureizam, Skepticizam, Plotin – teorija emanacije)
- *Kršćanska filozofija – Aurelije Augustin
- *Odnos vjere i uma – Toma Akvinski
- *Temeljni problemi islamske filozofije
- *Sufijska filozofska misao
- *Filozofija renesanse – Đordano Bruno
- *Empirizam – Frensis Bekon, (Teorija idola i problem metode)
- *Teorija saznanja - Lok, Hume (Skepsa)
- *Racionalizam – Dekart (Metafizički dualizam, metoda, urođene ideje)
- *Spinoza, Lajbnic
- *Filozofija prosvjetiteljstva (Obraditi detaljnije Voltera, Holbaha, antimetafizičku orijentaciju, materijalizam i mehanicizam)
- *Kant (Obraditi tri kritike sa tri pitanja, kopernikanski obrat, Etika – kategorički imperativ, Estetika – bezinteresno sviđanje)
- *Fichte i Šeling (Etika, apsolutni idealizam, filozofija prirode, filozofija identiteta, estetički panteizam)
- *Hegel (Apsolutni idealizam, Dijalektika, Apsolutni duh, Panlogizam)
- *Marksistička filozofija (Težište na Marxovoj filozofiji, pojam otuđenja, kritika Hegela)
- *Šopenhauer – voluntarizam, Niče – nihilizam i imoralizam
- *Pozitivizam i pragmatizam (Informativan pristup nastanku i značaju teorija)
- *Jaspers i Kirkegard – egzistencijalizam
- *Sartre – egzistencijalizam i humanizam
- *Hajdeger – filozofija egzistencije (Problem bitka, filozofija tehnike, jezik)
- *Huserl – fenomenologija (Fenomenološka metoda epoh'e, intencionalnost)
- *Bloch (obraditi subjekt-objekt, utopija, nada)
- *Filozofska misao u BiH (Abdulah Bošnjak, Hasan Kafi Pruščak,)

Ovaj program ne predstavlja rigidno ograničenje za nastavnika. Nastavnik ima punu slobodu da pored postojećih tema, u ovisnosti od vremena nastanka i njihovog razvoja, uključi i sadržaje koji su neposredni vezani za određen filozofski pravac ili teoriju, kao i slobodu da komparira postojeću teoriju sa teorijom filozofa koji nisu ovdje navedeni.

Od navedenih tema označenih zvjezdicom (*), nastavnik je obavezan obraditi 60% sadržaja, 40% sadržaja nastavnik može izmijeniti i dopuniti novim sadržajem ili planiranim seminarskim radom, organiziranom debatom ili raspravom, što se evidentira u godišnjem programu rada nastavnika upisanim u dnevniku rada. Nove teme moraju upućivati na odgovarajući udžbenik, iz kojeg učenici mogu isčitavati sadržaje, pripremati seminarske radove i učestvovati u organiziranim raspravama.

U elaboraciji programskih sadržaja, poželjno je da nastavnik erotematički pristupi obradi, da putem dijaloga i problematiziranja stavova provocira diskusiju i modelira tok rasprave. Učenici su akteri u nastavi. U organizaciji rasprave i dijaloga, omogućiti provođenje principa slobodnog mišljenja, održavati uvjete tolerancije, uvažavanja i razumijevanja te da učenici iskazuju svoje stavove i mišljenja o određenom problemu koji je predmet teorijske diskusije izvedene iz programskog sadržaja.

U realizaciji programa, nastavnik će sačiniti godišnji program rada. U programu rada nastavnika, realizacija predmeta Filozofija sastojat će se u:

- Obradi nove nastavne jedinice,
- Vježbe koje obuhvaćaju

- Seminarske radove ili samostalne referate učenika,
- Organizirane debate na zadatu temu izvedenu iz nastavnog programa,
- Dijalog sa učenicima ili među grupama učenika na temu,
- Dopunska provjera znanja za učenike koji zaostaju u radu.

Obrada nove nastavne jedinice

Obrada nove nastavne jedinice podrazumijeva adekvatan sadržinski uvod o mjestu i značaju teme u kontekstu povijesnog razvitka oblika svijesti, sa nepobitno važnim faktima koji su eventualno vršili utjecaj na njenu izgradnju (povijesne činjenice ili odgovarajuća veza sa drugim znanostima), a koji do tada učenicima nisu bili poznati. Nastavnik je obavezan da, nagovještavanjem novog sadržaja akcentira filozofski problem koji tema u obradi implicira, i kao takav, predložiti učenicima, sa eventualnom nizom afirmacijskih ili negacijskih elemenata, što može biti predmet dijaloga. Učenike maksimalno uvesti u područje slobodnog razmišljanja o temi i tražiti odgovore na pitanja koja se diskusijom nameću. Nastavnik je kreator i modelator časa, a učenik treba da zauzme dominantnu ulogu u nastavi.

Seminarski rad ili samostalni referat učenika

Na temelju zadatih tema NPP, nastavnik može izvoditi pojedinačne nazive tema, koje učenici mogu obrađivati, o obradi napisati seminarski rad ili referat i na redovnom času, uz pomoć nastavnika i dijaloga sa učenicima elaborirati u pismenoj formi svoj rad uz usmena objašnjenja. Za takve časove, nastavnik u dnevnik rada upisuje naziv nastavne jedinice propisane ovim NPP, ispod nje naziv teme seminarskog rada koja je izvedena i obrađena za taj čas. Čas, koji se obrađuje na ovaj način, planira se GPR nastavnika.

Izgled seminarskog rada

Seminarski rad na zadatu temu, učenik piše na papiru A-4 formata bijele boje. Seminarski rad je dozvoljeno pisati na najmanje 4 i najviše 6 stranica sadržaja teme.

Naslovna strana:

U gornjem lijevom uglu naslovne stranice, upisati tačan i puni naziv škole sa sjedištem,

U gornjem desnom uglu naslovne stranice upisati Seminarski rad iz Filozofije i školsku godinu,

U sredini stranice, u pravcu širine formata upisati naslov Seminarskog rada,

Ispod naslova seminarskog rada upisati ime učenika,

U donjem lijevom uglu naslovne stranice upisati mjesto i vrijeme pisanja seminarskog rada,

U donjem desnom uglu upisati ime i prezime nastavnika.

Organizirane debate na zadatu temu

Na temelju zadatih tema NPP, nastavnik može izvoditi pojedinačne nazive tema, o kojima učenici u toku školske godine mogu steći nova saznanja iz različitih literarnih izvora i pripremiti se za čas. Učenici se mogu podijeliti u grupe, od najviše pet učenika, sa podijeljenim afirmacijskim i negacijskim ulogama po grupama. U organiziranju i u toku debate na prethodno zadatu temu-e, učenicima je dozvoljeno da raspolažu sa svim oblicima informacija do kojih dođu, a koje u debati, u zavisnosti od njihovih stavova mogu upotrijebiti. Nastavnik se može uključiti u rad debate, ukoliko procijeni da debata počinje gubiti argumente. Za takve časove nastavnik u dnevnik rada upisuje naziv nastavne jedinice propisane ovim NPP ispod nje naziv teme organizirane debate koja je izvedena i realizirana tog časa. Čas, koji se obrađuje na ovaj način, planira se GPR nastavnika.

Dijalog sa učenicima ili među grupama učenika na temu

Na temelju zadatih tema NPP, nastavnik može izvoditi pojedinačne nazive tema, o kojima se može povesti razgovor. Teme mogu biti aktuelne ili za kontekst vremena u kojem živimo, ili za kontekst znanstveno povijesne situacije na koje se tema odnosi, a na koju je u bitnoj mjeri izvršen utjecaj (povijesni konteksti događanja koji su izvršili utjecaj na kreiranje slike svijeta i izgradnju svijesti čovjeka - moral, dobro, zlo, znanost, naučna otkrića, religija, estetika i sl.). Za takve časove, nastavnik u dnevnik rada upisuje naziv nastavne jedinice propisane ovim NPP, ispod nje naziv teme seminarskog rada koja je izvedena i obrađena za taj čas. Čas, koji se obrađuje na ovaj način, planira se GPR nastavnika.

Dopunska provjera znanja za učenike koji zaostaju u radu

U nastavi filozofije, vrlo je važno da nastavnik procijeni nivoe napredovanja učenika u pogledu razumijevanja sadržaja čija realizacija je propisana ovim NPP. Učenici, koji zaostaju u radu, odnosno učenici koji imaju poteškoća da razumiju elementarne informacije, iz oblasti filozofije, što ne smije biti iznenađujuće, zahtijevaju poseban interes. U takvim slučajevima, nastavnik treba izvršiti adekvatnu procjenu i u skladu sa procjenom:

- na redovnom času nastave filozofije akcentirati pojmove, probleme i njihove značenje i laganim pristupom animirati kritičko mišljenje takvih učenika kroz jednostavan razgovor,
- U skladu sa procijenjenim mogućnostima učenika, učenicima zadavati jednostavne teme za razgovor i podsticati ih da u odgovoru na pitanja konsultiraju nastavnika i druge izvore informacija,
- Prema procjeni, učenicima omogućiti da se ističu u onoj oblasti (razgovorom, davanjem mišljenja) za koje je nastavnik procijenio da odgovaraju njegovom zanimanju.

POTREBAN NIVO USVOJENIH ZNANJA

Nastavni plan i program predmeta Filozofije koncipirani su tako da profesora i učenika upute na istraživanje i kritičko mišljenje. Sukladno suvremenim metodološkim shvaćanjima, učenje mišljenju prevashodan je zadatak škole. Usvajanje određenih nužnih pozitivnih znanja, u tom smislu čine pretpostavke kritičkog promišljanja i sticanja tzv. refleksivnog znanja. Tijekom izučavanja predmeta Filozofije, kao i po njenom okončanju, učenici trebaju biti u stanju odgovoriti na slijedeća pitanja, kritički promišljati i analizirati slijedeće probleme.

1. Uvod

- Koje je izvorno značenje riječi filozofija i njen dublji smisao, specifičnosti filozofskog postupka i kakav je njen odnos spram mita?
- Kakav je odnos između filozofije i znanosti, filozofije i umjetnosti, filozofije i religije
- Koji su temeljni izvori filozofije? Obrazložiti.
- Koji su osnovni filozofski problemi i discipline usmjerene na te probleme?
- Šta je metafizika, a šta ontologija kao temeljna filozofska disciplina?
- Šta je gnoseologija i koji su osnovni gnoseološki problemi?
- Objasniti šta uči empirizam, senzualizam, racionalizam, kriticizam, intuicionizam, iracionalizam, dogmatizam, skepticizam, kriticizam.
- Šta je antropologija i koji su njeni problemi?
- Kakva je razlika između morala i prava?
- Šta je etika i koja su temeljna pitanja etike kao filozofske discipline?

- Šta je estetika i koja su temeljna pitanja estetike?
- Povijesnost kao bitna odlika filozofije.
- Izložiti opšte karakteristike istočnjačkih filozofija.
- Objasniti uvjetovanost istočnjačkog znanja i mudrosti religijom, mitom i tradicijom.
- Budizam, vede, upanišade, njihovo značenje i uticaj na razvoj istočnih kultura i njihovih osobenosti.

2. Antička filozofija

- Objasniti tezu da je Grčka kolijevka kulture Zapada.
- Koji je osnovni problem Kozmološkog razdoblja grčke filozofije?
- Pregledno prikazati postavljanje, razmatranje i rješenje pitanja o bitku filozofa Talesa, Anaksimena, Anaksimandara, Pitagore, Heraklita, Parmenida, Ksenona, Zenona, Empedokla, Anaksagore, Demokrita.
- Pojam harmonije i borbe suprotnosti.
- Koji su uvjeti osamostaljivanja i razvoja posebnih znanosti? Kako je tekao taj proces?

Antropološko razdoblje grčke filozofije

- Filozofsko određenje antropološkog razvoja grčke filozofije. Obrazložiti.
- Analizirati tezu «Čovjek je mjera svega». Objasniti koji smisao ima ta teza u sofista a koji u Sokrata.
- Sokratova kritika sofista. U čemu je bit etičkog spora između Sokrata i sofista?
- Objasniti Sokratovu metodu dolaska do znanja.

Ontološko razdoblje grčke filozofije

- Kako je uticalo Sokratovo razlikovanje općeg i pojedinačnog na domišljanje i oblikovanje Platonove koncepcije objektivnog idealizma?
- Šta je spoznaja za Platona?
- Šta je dijalektika za Platona?
- Platonova zamisao idealne države.
- Platonovo shvatanje ljepote i umjetnosti.
- Kako Aristotel poima odnos biti i zbilje?
- Objasniti Aristotelovo teleološko gledište.
- Kakvo je Aristotelovo određenje istine?
- Što znači izreka da je čovjek po prirodi “zoon politikon”?

Helenističko-rimska filozofija

- Šta je helenizam?
- Objasniti osnovne postavke stoičke etike.
- Objasniti postavke epikurejskog prođuhovljenog hedonizma.
- Objasniti pojam ataraksije i vrline suzdržavanja u skeptičkoj filozofiji.
- Kako vrlinu sadržajno određuju epikurejci, kako stoici a kako skeptici?
- Šta karakterizira filozofiju u tzv. «religioznom razdoblju» helenističko-rimske filozofije?
- Plotin

3. Srednjevjekovna filozofija

- Društveno-historijske pretpostavke pojave hrišćanstva.
- Šta je patristika?
- Objasniti problem filozofije povijesti u Augustinovom djelu “O božijoj državi”.
- Šta je skolastika?
- Koji je temeljni problem skolastičke filozofije?

- Objasniti odnos vjere i uma, znanja i objave, filozofije i teologije u filozofskom učenju Tome Akvinskog.

4. Islamska filozofija

- Koji su temeljni problemi islamske filozofije?
- Koje su osnovne postavke sufijskog misticizma?
- Problem spoznaje Boga u sufijskom misticizmu.

5. Filozofija renesanse

- Koje su opšte značajke filozofije renesanse?
- Izložiti temeljne teze Brunovog panteizma.
- Izložiti bitne teze Brunove koncepcije čovjeka.

6. Novovijekovna filozofija

- Koji je osnovni problem novovjekovne filozofije. Obrazložiti.
- Izložiti osnovni problem Baconove filozofije. Kritika stare logike. Pojam idola.
- Izložiti Descartesova pravila metode. Jasnost i razgovijetnost kao kriteriji istine.
- Objasniti stav da Novovijekovna filozofija polazi sa izvjesnošću subjekta i nesigurnošću objekta.
- Na čemu se temelji Descartesovo racionalističko stanovište?
- Objasniti Descartesovo dualističko stanovište.
- Koji je središnji problem Spinozine filozofije?
- Objasniti Spinozinu tezu o paralelizmu stvari i ideja.
- Izložiti temeljne teze Spinozine racionalističke etike.
- Objasniti pojam monade.
- Problem metode u Leibnicovoj filozofiji. Šta je istina uma a šta istina iskustva?

Filozofija prosvjetiteljstva

- Koje su bitne značajke prosvjetiteljske filozofije?
- Voltaire-duhovni vođa prosvjetiteljstva.
- Objasniti Holbachov sistem mehanističkog materijalizma.
- Holbachova kritika religije i crkve.

7. Klasični njemački idealizam

- Šta je kriticizam?
- U čemu se sastoji Kantov kriticizam?
- Objasniti smisao teze o “kopernikanskom obratu”. Čovjek je središte spoznajnog procesa.
- Objasniti šta u Kanta znače termin “transcendentalno”, a priori, subjektivnost prostora i vremena, teza “čovjek je zakonodavac prirode”, teza da spoznajemo pojave a ne stvari o sebi, teza da je iskustvo granica spoznaje, transcendentalna upotreba kategorija, teza o primatu praktičnog nad teorijskim umom.
- Izložiti temeljne teze Kantove etičke koncepcije.
- Kako su Kantovi nastavljači, Fichte, Schelling prevladali pojam stvari o sebi?
- Kako Schelling određuje umjetnost?
- Objasniti temeljne teze Hegelovog idealizma-panlogizma.
- Objasniti šta znači da je u Hegela dijalektika ujedno i logika i ontologija.
- Objasniti tročlanost Hegelove dijalektike.
- Koje su temeljne postavke filozofije subjektivnog, objektivnog i apsolutnog duha?

8. Suvremena filozofija

- U čemu se sastoji novost Marksovog materijalizma?
- Kakva je razlika između Marksove i Hegelove dijalektike?
- Objasnite Schopenhauerov stav "Volja je bit svega".
- Kako se bol može prevladati? Mjesto umjetnosti?
- Prikazati Nietzscheovu kritiku kulture i morala, kritiku religije.
- Objasniti tezu o vječnom vraćanju istog i njenim reperkusijama.
- Koje su osnovne postavke pozitivističke koncepcije?
- Koja je osnovna deviza pragmatizma?
- Kakvo je određenje istine u pragmatizmu?
- Gdje je bliskost a gdje se pozitivizam i pragmatizam udaljuju?
- Pokazati odnos slobode i tjeskobe u Kierkegaarda.
- Analizirati Kierkegaardovu kritiku crkve i službenog kršćanstva.
- Obrazložiti Jaspersovo određenje egzistencije.
- Analizirati stav o dehumanizaciji savremenog svijeta.
- Zašto je znanost ograničena po Jaspersu?
- Izložiti Sartreovo određenje čovjeka.
- Zašto je u svojoj biti egzistencijalizam humanizam za Sartrea?
- Kakva je veza između marksizma i egzistencijalizma?
- Šta u Heideggera znači "zaborav bitka" a šta "mišljenje bitka"?
- Objasniti Heideggerov stav da je pitanje o bitku ujedno i pitanje o sudbini Zapada.
- Šta u Heideggerovoj terminologiji znači opstanak?
- Analizirati Heideggerovo određenje vremena, povijesti, kakvo je Heideggerovo određenje tehnike i umjetnosti?
- Objasniti Husserlov stav "k stvarima samim".
- Objasniti termin internacionalnost kod Husserla:
- Šta je fenomenologija i fenomenološka metoda.
- Koje su bitne ljudske odlike za Blocha?
- Objasniti pojam utopije i pojam nade.
- Objasniti Blochov stav da je marksizam konkretna utopija.
- Pojam napretka u Blochovoj koncepciji.

9. Filozofska misao u BiH

- Koje su značajke bosanskohercegovačke filozofske misli?
- Izložiti filozofske postavke Abdulaha Bošnjaka
- Hasan Kafi Prušćak

Nastavnik nije u obavezi da insistira na potpunom znanju odgovora na posljednja pitanja. Stepenn i nivo stečenih i usvojenih znanja učenika je ovisno o psihičkim mogućnostima učenika što je nastavnik obavezan uzeti u obzir.

Nastavniku je dozvoljeno da postavi i manje zahtjeve u pogledu nivoa znanja učenika, i da u skladu sa strukturom učeničkog sastava pitanja prilagodi učenicima i njihovim percepcijskim sposobnostima.

FILOZOFIJA - III razred

IZBORNA NASTAVA

(3 sata sedmično – 105 sati godišnje)

1. Antička filozofska misao

- Pojam filozofije
- Izvori filozofije
- Filozofija-mit, filozofija znanost, filozofija umjetnost, filozofija religija
- Metafizika i ontologija (pojam bitaka i bića, materijalizam i idealizam)
- Pitanje o bitku bića
- Gnoseologija
- Etika
- Estetika
- Pojam filozofije politike
- Pojam filozofije povijesti

Kozmološko razdoblje grčke filozofije

- Pojam prirode i jedinstva svijeta
- Pojam promjene
- Hilozoizam
- Pojam harmonije i jedinstva svijeta
- Pojam borbe suprotnosti
- Panteističko gledište
- Začeci diialektičkog mišljenja
- Pojam atoma

Antropološko razdoblje

- Čovjek kao središte filozofskog interesa Antropološkog razdoblje grčke filozofije
- Filozofska koncepcija saznanog i etičkog relativizama
- Pojam znanja, vrline i vrijednosti

Ontološko razdoblje grčke filozofije

- Filozofska koncepcija objektivnog idealizma (od Sokratovog razlikovanja općeg i pojedinačnog ka Platonovom podvajanju zbilje)
- Pojam idealne države
- Pojam realističkog pristupa rješenju osnovnog ontološkog problema (Aristotela)
- Pojam stvari i oblika

Helenističko-rimsko razdoblje grčke filozofije

- Ideal mudraca helenističko rimskog razdoblja
- Novoplatonizma

2. Kršćanska filozofija

- Propast rimskog carstva i širenje hrišćanstva
- Dva svijeta
- Etika ljubavi
- Patristika
- Nebeska i zemaljska država u Augustinovom filozofskom sistemu
- Skolastika
- Problem odnosa vjere i uma
- Problem univerzalija

3. Islamska filozofija

- Temeljni problemi islamske filozofije
- Kuran kao vrelo filozofskih koncepcija

4. Novovjekovna filozofija

- Filozofija renesanse
- Problem metode u novovjekovnoj filozofiji
- Problem supstancije
- Pojam prirodnog prava i društvenog dogovora
- Empirizma
- Racionalizma
- Pojam liberalizma (Locke)
- Pojam solipsizma

Prosvjetiteljstvo

- Antimetafizička orijentacija
- Pojam razumne religije- deizma (Voltaire)
- Spoj prosvjetiteljstva i romantike u filozofiji Rousseau-a
- Filozofija odgoja (Rousseau)
- Sistem mehaničkog materijalizma filozofiji

5. Njemački klasični idealizam

- Problem subjekt-objekt relacije
- Pojam kriticisma
- Pojam kopernikanskog obrata
- Kategorički imperative
- Pojam stvari o sebi
- Pojam čina i činjenice (Fichtea)
- Filozofija identiteta
- Estetički panteizam (Schelling)
- Apsolutni idealizam (Hegel)
- Panlogizam i dialektika (Hegel)
- Logika i ontologija (Hegel)
- Pojam apsolutnog duha (Hegel)

6. Suvremena filozofija

- Pojam iracionalizma, voluntarizma i pesimizma (Schopenhauer)
- Etika samilosti
- Pojam nihilizma i imoralizma (Nietsche)
- Materijalističko shvaćanje povijesti (Marx)
- Čovjek-biće prakse
- Pojam pozitivizma
- Pojam pragmatizma
- Pojam intuicionizma
- Pojam fenomenologije kao znanosti o bitima
- Pojam subjektivnog i objektivnog uma
- Pojam samorazaranja uma
- Pojam tehnološkog totalitarizma
- Pojam utopije
- Filozofija nade
- Egzistencijalizam.

FILOZOFIJA – IV razred (Izborna nastava)

3 sati sedmično – 90 sati godišnje

Uvod

- Pojemovno određenje filozofije, filozofski problemi i discipline
- Izvori filozofije i povijest filozofije

Filozofija istočnih naroda

- Općeniti uvod u filozofiju istočnih naroda
- Buddhizam
- Lao Tse i Kung Fu-tse
- Vede

Antička filozofija

- Filozofske škole kosmološkog razdoblja
- Heraklit; Parmenid - Zenon
- Demokrit
- Sofisti
- Sokrat
- Sokrat i Kirenska i Kinička škola
- Platon
- Aristotel
- Helenističko-rimska filozofija - uvod
- Stoicizam i skepticizam

Kršćanska filozofija

- Kršćanska filozofija – Aurelije Augustin
- Odnos vjere i uma – Toma Akvinski
- Duns Scot i William Occam
- Problem univerzalija

Islamska filozofija

- Temeljni problemi islamske filozofije
- Sufijska filozofska misao
- Ibn Sina
- Suhrawardi

Novovjekovna filozofija

- Filozofija renesanse – Giordano Bruno
- Pregled ostalih filozofa renesanse i renesansnih problema
- Empirizam – Francis Bacon i problem metode
- Teorija saznanja – Lock i Hume
- T. Hobbes i G. Berkeley
- Racionalizam – Descartes
- Spinoza, Leibniz
- Leibniz
- Filozofija prosvjetiteljstva – općenito
- P. Holbach
- Voltaire i Rousseau
- Kant

- Fichte i Schelling
- Shelling
- Hegel

Suvremena filozofija

- Značajke suvremene filozofije
- Marksistička filozofija
- K. Marx
- Schopenhauer – voluntarizam; Nietzsche – nihilizam i imoralizam
- Nietzsche
- Pozitivizam i pragmatizam
- Jaspers i Kierkegaard – egzistencijalizam
- Kierkegaard
- Sartre – egzistencijalizam i humanizam
- Heidegger – filozofija egzistencije
- Husserl – fenomenologija
- Bergson
- Dogmatski i stvaralački marksizam i glavni pravci marksističke filozofije
- Lefebvre
- Lukacs
- Horkheimer
- Marcuze
- Bloch

Filozofska misao u BiH

- Filozofska misao u BiH – općenito
- Abdulah Bošnjak
- Hasan Kafi Prušćak

UPUTSTVO ZA IZVODJENJE PROGRAMA IZBORNE NASTAVE ZA III i IV RAZRED

Programski sadržaji, predviđeni za obradu na izbornoj nastavi filozofije, su prošireni i nadopunjeni novim sadržajima obzirom na proširenje fonda sati. Izborna nastava filozofije za treći razred, koncipirana je kao opšti uvod u filozofiju i filozofsko promišljanje zbilje. Učenik se uvodi u sveru filozofskog promišljanja svijeta upoznavajući se sa osnovnim filozofskim problemima kroz povijesnu vertikalnu mišljenja, od antičke filozofijske problematike do osobenosti suvremenog filozofskog diskursa, osnovnom filozofskom terminologijom, filozofskim pravcima, itd.

Uputstvo za izvođenje redovnog programa filozofije u IV razredu primjenjuje se i na program izborne nastave filozofije u III i IV razredu, o čemu će predmetni nastavnik, na početku školske godine, sačiniti godišnji program rada.

U realizaciji programa, nastavnik će sačiniti godišnji program rada. U programu rada nastavnika, realizacija predmeta izborne nastave filozofije za III i IV razred sastojat će se u:

- obradi nove nastavne jedinice,
- vježbe koje obuhvaćaju:

- a) dijalog sa učenicima ili među grupama učenika na zadatu temu,
- b) priprema i izrada seminarskih radova, od strane učenika koji se, organizacijski realizuju kroz radionice i workshopove na zadate teme, kao i kroz samostalno izlaganje i međusobnu komunikaciju učenika, uz asistenciju profesora, koji modelira tok diskusije i vodi ka ostvarenju zadatah ciljeva teme,
- c) Isčitavanja filozofskih tekstova kao poticaj za diskusiju na zadane teme,
- d) Pisanje filozofskih eseja na zadane teme,

Izborna nastava iz filozofija izvodi se zasebno, neovisno od drugih predmeta. Nastava se izvodi sa učenicima koji su se samostalno opredijelili za taj izborni predmet u trećem i četvrtom razredu. Izvodi se tokom cijele nastavne godine, zastupljena u nastavnom planu sa 3 (dva) časa sedmično i koji se zasebno ocjenjuje.

Profil i stručna sprema nastavnika

Nastavu filozofije mogu izvoditi nastavnici koji su završili:

Filozofski fakultet VII stepen:

- odsjek filozofija,
- filozofija i sociologija,
- sociologija i filozofija,
- dvopredmetna grupa predmeta, od kojih je jedan predmet filozofija.